

تاریخ
دیپلماسی

۷۵ سال پس از تصویب اعلامیه جهانی حقوق بشر

حقوق بشر و ایسران

سخنرانی صدرالدین قاقان، دیپلمات برجسته بین‌المللی و کمیسیونر عالی سازمان ملل در امور پناهندگان در مؤرخانه‌ها در خشتین کفرآراس بین‌المللی حقوق بشر در تهران

داود دشتیانی

خبرنگار گروه دیپلماسی

تحوالات پس از جنگ جهانی دوم و جنایات صورت گرفته طی این جنگ که به کشتار و تصویب حقوق میلیون‌ها انسان منجر شد، شروعی برای تلاش در جهت برقراری صلح و عدالت بین‌المللی بود و کشورها را بر آن داشت تا ترتیبات و توافقاتی را که از وقوع دوباره چنین جنایت‌هایی جلوگیری کند، اقدام کنند. تاسیس سازمان ملل با ترتیبات کنونی آن و تدوین و انتشار منشور ملل متحد از جمله دستاوردهای این تلاش‌ها بود. در پی تشکیل سازمان ملل، نهاد‌های مختلف این نهاد شروع به تدوین و انتشار و تصویب سندها و متونی کردند که اعلامیه جهانی حقوق بشر یکی از مهمترین آنهاست.

اعلامیه جهانی حقوق بشر سندی بین‌المللی است که توسط مجمع عمومی سازمان ملل متحد یعنی همه اعضای این سازمان به تصویب رسیده و حقوق و آزادی‌های همه انسان‌ها را تضمین می‌کند. این قطعنامه توسط «کمیته تهیه پیش‌نویس اعلامیه جهانی حقوق بشر» سازمان ملل متحد به ریاست النور روزولت تهیه شد.

النور روزولت که از سال ۱۹۳۳ تا ۱۹۴۵، در طول چهار دوره ریاست جمهوری همسرش، فرانکلین دی. روزولت، بانوی اول ایالات متحده بود، او را به طولانی‌ترین صدارت عنوان «بانوی اول ایالات متحده» تبدیل کرد. او از سال ۱۹۴۵ تا ۱۹۵۲ به‌عنوان نماینده ایالات متحده در مجمع عمومی سازمان ملل متحد خدمت کرد و در سال ۱۹۴۸ پس از تصویب اعلامیه جهانی حقوق بشر توسط مجمع مورد تشویق قرار گرفت. هری اس. ترومن، رئیس‌جمهور بعدی آمریکا در ادای احترام به دستاوردهای حقوق بشری او را «بانوی اول جهان» نامید. النور روزولت، از ایالات متحده به‌عنوان رئیس کمیته، پی‌سی‌سی چانگ از جمهوری چین، چارلز مالک از لبنان، ویلیام روی هاجسون از استرالیا، هرنان سانتا کروز از شیلی، رنه کاسین فیلسوف فرانسوی از فرانسه، الکساندر ای. بوگومولوف از اتحاد جماهیر شوروی، چارلز دوکس از بریتانیا و جان پیترز همفری از کانادا اعضای این کمیته تهیه پیش‌نویس بودند.

پیش‌نویس تهیه‌شده در سومین نشست مجمع عمومی سازمان ملل در ۱۰ دسامبر ۱۹۴۸ در کاخ دو شایلو در پاریس، فرانسه، سه سال پس از تأسیس سازمان ملل متحد، به‌عنوان قطعنامه ۲۱۷ پذیرفته شد؛ روزی که در سراسر جهان به‌عنوان روز بین‌المللی حقوق بشر گرامی داشته می‌شود. این اعلامیه در آن زمان با ۴۸ رای موافق و هشت رای ممتنع و دو عضو که رای ندادند به تصویب ۵۸ عضو سازمان ملل متحد رسید؛ ایران یکی از این ۴۸ کشور شوری بلاروس، چکسلواکی، جمهوری خلق لهستان، پادشاهی عربستان سعودی، جمهوری سوسیالیستی شوروی اوکراین، اتحادیه آفریقای جنوبی، اتحاد جماهیر شوروی سوسیالیستی و جمهوری سوسیالیستی فدرال یوگسلاوی هشت کشور بودند که به این اعلامیه رای ممتنع دادند.

ایران و اعلامیه جهانی حقوق بشر

ایران یکی از تمدن‌های کهن جهان که هویت تاریخی و باستانی خود را حفظ کرده است، یکی از معدود کشورهایی بود که در دوران استعمار، استقلال خود را حفظ کرد و تحت قیمومت قدرت‌های استعمارگر اروپایی درنیامد اما در عین حال از اشغالگری و تجاوز

از اختیارات زیادی در رفتار با اتباع خودشان برخوردار بودند.

«منشور کوروش هخامنشی به‌عنوان یکی از نخستین متون حقوق بشری معرفی شده و حتی از متونی شمرده شده که در تنظیم قانون اساسی آمریکا به آن استناد شد و همچنین اعلامیه جهانی حقوق بشر نیز از قانون اساسی ایالات متحده آمریکا تأثیر پذیرفته است. از این منظر ارزیابی شما در باره منشور کوروش چیست؟

اگر نخواهیم خیلی علمی بررسی کنیم و فقط به‌عنوان اینکه یک رفرنس در تاریخ وجود دارد و در گذشته هم تلاش‌هایی صورت گرفته تا از حقوق انسان‌ها دفاع شود، از این جهت شاید بشود گفت، منشور حقوق بشر کوروش یک گام نخستین بوده و یک سنگ زیربنایی بوده برای اینکه تحولات بعدی رخ دهد. از نظر تاریخی بین آن کتیبه و اعلامیه، فاصله خیلی زیادی است. در زمان کوروش، ما دولت به معنای مدرن نداشته‌ایم، در رابطه با حق تکلیف مردم هم چیزی نبود؛ به اضافه اینکه تضمین‌هایی که از اعتبار و پشتیبانی جهانی برخوردار باشد، در زمان کوروش نمی‌شود این‌ها را شناسایی کرد اما به‌عنوان اینکه از طرف یک قدرت امپراطوری به مردم پرداخته شود این منشور را دارای ارزش تاریخی و دارای اهمیت می‌دانم. ولی ارتباط و پیوند بین این دو تا برای من خیلی راحت نیست انجام‌دهم.

«ایران با وجود آنکه جزو معدود کشورهای مستقل تصویب‌کننده اعلامیه جهانی حقوق بشر در سال ۱۳۲۷ بود در دوران پهلوی به یکی از نقض‌کنندگان آن نیز بدل شد. ارزیابی شما از وضعیت اجرای اعلامیه حقوق بشر در دوران پهلوی چیست؟

تصویب اعلامیه به‌عنوان یک اقدام سیاسی یا دیپلماتیک در سازمان ملل یک چیز، و اجرای آن یک امر دیگری است. دولت‌هایی که متعهد شدند و اعلامیه حقوق بشر را اجرا کردند کشورهای دموکراتیک بودند که این اصول را در قوانین داخلی خودشان نهادینه کرده بودند. اصلاً اعلامیه تحت تأثیر تحولات حقوق بشر کشورهای غربی چارچوب‌بندی و صورت‌بندی شده، بنابراین آن کشورها می‌دانستند وقتی می‌گویند دادرسی عادلانه، دقیقاً از چه چیزی صحبت

نگاه
حقوقدان

یوسف مولایی حقوق‌دان و فعال حقوق بشر در گفت‌وگو با هم‌میهن:

حقوق بشر ارزش جهانشمول است

اعلامیه جهانی حقوق بشر در دسامبر سال ۱۹۴۸ تصویب شد و هر ساله در این ماه، حقوق بشر در جهان گرامی داشته می‌شود. هم‌میهن به این مناسبت به گفت‌وگو با دکتر یوسف مولایی، حقوق‌دان و فعال حقوق بشر پرداخت.

«چه فضای سیاسی و اجتماعی در عرصه بین‌الملل منجر به تصویب اعلامیه جهانی حقوق بشر شد؟

بعد از پایان جنگ جهانی دوم یک آرمانگرایی بر فضای بین‌المللی حاکم شد و با توجه به آسیب‌هایی که جامعه جهانی از جنگ دیده بود، انگیزه و علاقه شدیدی وجود داشت که اقداماتی در مسیر دفاع حداکثری از حق حیات انسان‌ها انجام شود و در اینجا مقامات آمریکایی خیلی فعال بودند. تلاش‌های زیادی از جانب آمریکایی‌ها صورت گرفت؛ البته آمریکای آن زمان شاید خیلی با آمریکای امروز متفاوت باشد. آمریکای آن زمان، کشوری بود که برای پایان جنگ جهانی دوم تلاش زیادی کرد. کمک‌های زیادی به اروپایی‌ها کرده بود و از اعتماد خوبی در سطح جهانی هم برخوردار بود و به اضافه اینکه مقامات و شخصیت‌های آمریکایی در آن فضای آرمانگرایی بعد از جنگ جهانی دوم، خیلی تلاش کردند که این اعلامیه به تصویب برسد و البته اعلامیه فقط یک سری اصول را در بر می‌گیرد ولی بیشتر از این اهمیت دارد. جامعه جهانی به‌دنبال این بود که حداکثر تلاش‌اش را در مورد حق حیات به کار گیرد و اعلامیه در چنین فضایی به تصویب رسید.

«مبانی اصلی و جوهره اعلامیه جهانی حقوق بشر را چه اصولی

تشکیل می‌دهند؟

جوهره و اصول کلی اعلامیه زیاد است؛ در رابطه با حقوق مدنی، سیاسی و اقتصادی کلیاتی را آورده مثلاً در دفاع از حق خانواده، در دفاع از مالکیت و آیین دادرسی عادلانه، منع شکنجه، آزادی انتخابات، محل سکونت، مهاجرت، مسافرت، این‌ها یک سری اصول کلی است. ولی من می‌گویم یک اصل اساسی در اعلامیه است؛ آن هم دفاع از حق حیات انسان‌هاست و بقیه اصول مثل دادرسی عادلانه یا منع شکنجه در رابطه با دفاع از این حق اساسی و بنیادین جامعه است.

اگر به محتوایش هم توجه نکنیم اهمیت اعلامیه به این است که نشان می‌دهد در آن فضا جامعه جهانی علاقه‌مند به دفاع از حق انسان‌هاست چون حقوق بین‌المللی عمدتاً برای حقوق دولت‌ها، حق و تکلیف دولت‌ها مقرر است وضع می‌کند و اعلامیه جهانی حقوق بشر از تکلیف دولت برای دفاع از حق حیات انسان‌ها سخن می‌گوید و این نکته در اعلامیه اهمیت بیشتری دارد. اعلامیه حقوق بشر عمدتاً حقوق انسان‌ها را در مقابل دولت‌ها و تعرض دولت‌ها به حقوق انسان‌ها به رسمیت می‌شناسد و موضع‌گیری می‌کند و از این جهت اهمیت دارد که برای دولت محدودیت دارد ایجاد می‌کند تا در رابطه با اتباع‌شان آزادی عمل کامل نداشته باشند و نباید کاری کنند که نقض حقوق اولیه بشر باشد. اعلامیه جهانی حقوق بشر برای دولت‌ها محدودیت ایجاد می‌کند و انسان‌ها را به‌عنوان افراد صاحب حق در مقابل دولت‌ها معرفی می‌کند که دولت‌ها مکلف به رعایت این حقوق هستند. در گذشته این موضوع خیلی واضح و آشکار نبوده و دولت‌ها